

K riadeniu úverového rizika

3.časť

Finančná analýza

Finančná analýza klienta je najdôležitejšou súčasťou hodnotenia bonity klienta, poskytuje banke informácie o finančnom zdraví podniku a má najväčšiu váhu pri konečnom rozhodnutí o poskytnutí alebo neposkytnutí úveru. Jej vykonaním banka eliminuje možné riziko klientovej neschopnosti splácania úveru. Jej hlavnou úlohou je posúdenie finančnej situácie vo firme a preukázať ekonomickú návratnosť požičaných prostriedkov na základe analýzy definovaných finančných ukazovateľov dlžníka a tým získať podklady pre rozhodnutie banky či úver žiadateľovi poskytne, v akej výške a za akých podmienok.

Čo sa týka zdrojov informácií, opiera sa predovšetkým o finančné účtovníctvo - súvahu, výkaz ziskov a strát, výkaz cash-flow. Tieto informácie poskytujú cenné východisko pre hodnotenie budúcich možností podniku. Aby sa účtovná evidencia dala zmysluplne využiť, je potrebné aby ju analytik získal hneď po skončení roku resp. účtovného obdobia.¹

Postup pri finančnej analýze je nasledovný:

1. výpočet finančných ukazovateľov daného podnikateľského subjektu
2. porovnanie ukazovateľov s priemernými hodnotami v odvetví – na základe takéhoto porovnania banka získava informáciu o tom, či podnik dosahuje nadpriemerné, normálne alebo podpriemerné výsledky
3. skúmanie vývoja podnikových ukazovateľov v čase – trend vývoja, trendová analýza poskytuje komplexnejší pohľad na aktuálnu situáciu v podniku
4. analýza vzájomných vzťahov medzi pomerovými a finančnými ukazovateľmi
5. návrh opatrení

Hlavným nástrojom finančnej analýzy je konštrukcia a následná interpretácia pomerových ukazovateľov. Analýza pomerových ukazovateľov väčšinou zahŕňa analýzu kapitálu, likvidity, aktivity, rentability, zadlženosti a interpretáciu príslušných ukazovateľov.²

Pomocou ukazovateľov rentability je možné hodnotiť dosiahnutý výsledok podnikového úsilia. Analýza rentability poukazuje na skutočnosť, či dlžník žiada o úver v dôsledku zlého hospodárenia alebo chce realizovať rozvojový zámer. Ukazovatele aktivity

¹ ROUSE, C. N. 1994. *Bankové techniky úverovania*. A.P.S. Publishing, 1994. s. 75. ISBN 80-967049-0-7.

² ADAMÍK, M, 2011. Úverové riziko podnikateľských subjektov v banke. In *Finančný manažér*, ISSN 1335-5813

vyjadrujú, ako efektívne podnik hospodári so svojím majetkom. Vyjadrujú, koľkokrát sa obráti určitý druh majetku za stanovený časový interval, alebo merajú dobu obratu, počas ktorej je majetok viazaný v určitej forme. Efektívne hospodárenie je základom pre znižovanie nákladovosti a vytvára podmienky pre dosahovanie zisku, ktorý je nevyhnutný pre dlhodobú existenciu podniku. Ukazovatele zadlženosti vyjadrujú podiel financovania firmy cudzím kapitálom. V prípade vysokého financovania cudzími zdrojmi sa zvyšuje aj opatrnosť banky pri poskytnutí úveru. Ukazovatele likvidity vyjadrujú schopnosť podniku splácať svoje splatné záväzky. Používajú sa predovšetkým na vyhodnotenie schopnosti dlžníka splácať krátkodobý úver, pretože predpokladom splatenia takéhoto úveru je existencia voľných a pohotových finančných prostriedkov.

V rámci analýzy kapitálu banka skúma podiel angažovanosti vlastníka kapitálu na financovaní firmy. Čím je podiel vlastného financovania vyšší, tým je vyššia aj ochota banky poskytnúť úver.

Cieľom finančnej analýzy je okrem zhodnotenia minulých výsledkov aj predikcia finančnej situácie do budúcnosti. Jednotlivé ukazovatele finančného zdravia podniku nepodávajú jednoznačnú odpoveď na jeho budúci vývoj, na tento účel slúžia tzv. predikčné modely, pričom existujú bankrotové a bonitné modely. Ich úlohou je na základe relevantných ukazovateľov objektívne ohodnotiť finančnú situáciu analyzovaných podnikov.

Predikčné modely predstavujú súhrnné indexy, ktoré vyjadrujú finančnú a ekonomickú situáciu podniku prostredníctvom jediného čísla. Oba typy modelov, bonitné aj bankrotové posudzujú situáciu analyzovaného podniku podľa hodnoty jediného výsledného číselného hodnotenia.

Bankrotové modely informujú o tom, či podniku hrozí v najbližších rokoch bankrot. Tieto modely boli skonštruované na základe skutočných dát podnikov, ktoré v minulosti zbankrotovali, ale aj takých, ktorým sa v podnikateľskej činnosti darilo. Tieto modely vychádzajú z predpokladu, že niekoľko rokov pred bankrotom dochádza k určitým odlišnostiam. Tieto odlišnosti sa prejavujú napr. v odlišnej úrovni, variabilite, inému vývoju určitých ukazovateľov oproti prosperujúcim podnikom.

Medzi bankrotové modely sa radia³:

- Altmanov model
- Index dôveryhodnosti

³KOČIŠOVÁ, K.. - KUBALA, P. 2012. *Bankrotové a bonitné modely a ich využitie v konkurenčnom prostredí*, dostupné na: http://of.euba.sk/merkur_2012_cd/prispevky/Ko%C4%8Di%C5%A1ov%C3%A1_Katar%C3%ADna_Kubala.pdf

- Tafflerov model
- Beermanová diskriminačná funkcia

Bonitné modely slúžia predovšetkým k tomu, aby sa zistilo, či sa skúmaný subjekt radí medzi zlé alebo dobré podniky, či bude v budúcnosti prosperovať alebo sa budú blížiť k bankrotu, umožňujú porovnanie skúmaného podniku s inými podnikmi pôsobiacimi v rovnakom odvetví. Tieto modely sú založené viac na teoretických poznatkoch.

Ako príklady bonitných modelov možno uviesť⁴:

- Kralickov rýchly test (Quicktest)
- Tamarinho model
- Index bonity
- Sústava bilančných analýz Rudolfa Douchy
- Argentiho model

Bankrotné aj bonitné modely vychádzajú z predpokladu, že finančná situácia bankrotujúceho podniku sa niekoľko rokov pred bankrotom líši od finančnej situácie prosperujúceho podniku. Z týchto údajov je potom možné predpokladať či analyzovaný podnik v krátkodobom časovom horizonte zbankrotuje, alebo či sa udrží na trhu a bude prosperovať.

Určenie bonity klienta v banke je súčasťou jej know-how a teda zostáva predmetom tajomstva. Systém hodnotenia úverovej spôsobilosti klientov sa líši v závislosti od banky.

Vo všeobecnosti banka po zohľadnení všetkých faktorov zaradí žiadateľa o úver do jednej z nasledovných rizikových tried:

- klient s malým rizikom,
- klient s priemerným rizikom,
- klient s prevažujúcim rizikom,
- klient s vysokým rizikom.

Na základe zaradenia klienta potom banka uvažuje o tom, či mu poskytne alebo neposkytne úver.⁵

Zabezpečenie úverového rizika

Ak sa banka rozhodne poskytnúť úver, veľmi často požaduje dostatočnú zábezpeku, zabezpečenie úveru, a to aj napriek veľmi pozitívnemu hodnoteniu klienta. Toto zabezpečenie nie je právne nutné, ale pre banky predstavuje nástroj, ktorý umožňuje uplatniť jej nároky

⁴ vid 33

⁵ PILCH, C. 2006. Seriál : Finančné trhy pre začiatočníkov. In Finančné trhy, ISSN 1336-5711 [online] 2006

voči dlžníkovi a dosiahnuť tak úhradu nesplatenej pohľadávky. Banky vyžadujú zabezpečenie zvyčajne pri vyšších objemoch požičaných prostriedkov a platí, že zabezpečené úvery sú v porovnaní s nezabezpečenými lacnejšie. Možnosti, spôsoby zabezpečenia úveru, vymedzuje Obchodný zákonník a Občiansky zákonník.

Cieľom zabezpečenia je teda kompenzovať možnú stratu vyplývajúcu z úverového rizika. Rozlišuje sa niekoľko základných typov zabezpečenia. Podľa povahy zabezpečenia je to zabezpečenie osobné, kedy banke ručí za jej pohľadávku tretia osoba, a zabezpečenie vecné, kedy má banka právo na majetkové hodnoty ručiteľa v prípade nesplatenia záväzku. Podľa viazanosti zabezpečenia s pohľadávkou rozlišujeme zabezpečenie abstraktné, ktoré predstavuje samostatne stojace právo nezávislé od zabezpečenej pohľadávky a zabezpečenie akcesorické, kedy je zabezpečenie nerozlučne spojené so zabezpečenou pohľadávkou.⁶

Prehľad základných foriem zabezpečenia úverov

Druh zabezpečenia	<i>OSOBNÉ</i>	<i>VECNÉ</i>
<i>AKCESORICKÉ</i>	Ručenie	Akcesorické záložné právo
<i>ABSTRAKTNÉ</i>	Depontné zmenky	Abstraktné záložné právo, cesia pohľadávok a práv

Zdroj: Medveď, J. a kol.: *Banky teória a prax*, 209 s.

Ručenie predstavuje záväzok ručiteľa uhradiť veriteľovi zabezpečenú pohľadávku v tom prípade, ak dlžník nie je schopný splatiť svoj dlh. Je to typická forma zabezpečenia krátkodobých úverov. Čiže ak dlžník nesplatí svoj záväzok vyplývajúci z úveru voči banke riadne a včas, banka má nárok požadovať toto plnenie od ručiteľa, ručiteľ zodpovedá aj za príslušenstvo pohľadávky, a to najmä za úrok. Zánik ručenia nastáva zánikom záväzku, čo v tomto prípade znamená splatenie záväzku.

Depontná zmenka je finančná zmenka, ktorú ako bianko zmenku vystavuje alebo akceptuje príjemca úveru v prospech banky a depontuje ju ako zabezpečenie úveru. Neuvádza sa do obehu, ale ostáva depontovaná v banke. Ak klient banky nesplní svoje záväzky riadne a včas, banka je oprávnená doplniť na zmenku dlžnú sumu vrátane úrokov a predložiť ju na preplatenie. Ako zaist'ovací nástroj sa využíva pri menších krátkodobých úveroch. Môže mať formu vlastnej zmenky, ktorú vystavuje príjemca úveru alebo tretia osoba v prospech banky, alebo formu cudzej zmenky, ktorú vystavuje banka a klient ju akceptuje v prospech banky, alebo ju vystavuje dlžník v prospech banky a zároveň ju akceptuje ako hlavný dlžník.

⁶ MEDVEĎ, J. a kol. 2012: *Banky teória a prax*, Bratislava: Sprint 2 s.r.o, 2012, s. 292. ISBN: 978-80-89393-73-2.

Záložné právo je veľmi rozšírený prostriedok zabezpečenia pohľadávok. Predstavuje právo na cudziu vec, ktoré je podmienené vznikom, existenciou a zánikom hlavného právneho vzťahu, v tomto prípade je to pôžička alebo úver. Predmet záložného práva zostáva vo vlastníctve dlžníka, ak však dlžník nesplatí svoj záväzok, veriteľ - banka sa môže domáhať uspokojeniu pohľadávky speňažením zábezpeky. Záložné právo zaniká zánikom zabezpečenej pohľadávky, pri úvere je to okamih splatenia úveru. Podľa typu zálohu rozoznávame: záložné právo na nehnuteľnosti, záložné právo na cenné papiere, záložné právo na hnutel'ný majetok, záložné právo na pohľadávky.

Postúpenie (cesia pohľadávok) predstavuje zmenu veriteľa, kedy pôvodný veriteľ postúpi svoju pohľadávku, ktorú má voči dlžníkovi novému veriteľovi. Nový veriteľ nastúpi namiesto pôvodného veriteľa do trvajúceho záväzkového vzťahu. Zmluvu o postúpení pohľadávky uzatvára postupca – pôvodný veriteľ a postupník – nový veriteľ, súhlas dlžníka nie je potrebný, ale dlžník musí byť o cesii informovaný.

Ďalšími formami zabezpečenia úverov sú:

- zabezpečenie vinkuláciou vkladu
- banková záruka
- dohoda o zrážkach zo mzdy a iných príjmov⁷

Úverové limity

Okrem zaradenia žiadateľa do vhodnej rizikovej skupiny je nutné tiež nastaviť správny limit jeho prípadného úveru.

Úverové limity banky používajú ako jeden z nástrojov riadenia úverového rizika na úrovni banky. Vyjadrujú mieru rizika, ktorú je banka schopná a ochotná akceptovať. Niektoré limity si banka stanovuje sama ako interné regulatívne nástroje, iné sú stanovované a kontrolované zo strany NBS. Úverový limit môže mať formu absolútnu alebo relatívnu. Limit v absolútnej podobe môže byť stanovený pre jedného klienta, kedy zahŕňa všetky úvery poskytnuté danému klientovi, alebo môže byť stanovený pre jednotlivý druh úveru, ktorý je poskytnutý všetkým bankovým klientom. Limit stanovený relatívnej podobe, je stanovený ako určité percento vystavených faktúr alebo pohľadávok klienta, ktoré sa banka zaviazá financovať. Potreba limitov vyplýva zo skutočnosti, že nie je v možnostiach banky rozhodovať o každom jednom úverovom obchode. Limity predstavujú určitú hranicu pri

⁷ MEDVEĎ, J. a kol. 2012. *Banky teória a prax*, Bratislava: Sprint 2 s.r.o, 2012, s. 216 ISBN: 978-80-89393-73-2

predaji úverov. Ich dodržiavanie umožňuje banke ako celku nevystavovať sa nadmernému úverovému riziku.

Banky si stanovujú rôzne typy úverových limitov. Vo všeobecnosti sa rozlišujú:

- limity pre jednotlivých klientov a ekonomicky spojené skupiny klientov
- limity pre odvetvie
- limity pre jednotlivé krajiny (regióny)

Pri určovaní kreditných limitov musia banky hľadať na ďalšie dôležité skutočnosti:

- limity splatnosti, (banka poskytne klientovi úver kratší ako je požadovaná doba splatnosti, čím zníži úverové riziko)
- menové limity, (poskytovanie úverov len v určených menách)
- limity zaistenia.

Limity pre jednotlivých klientov a ekonomicky spojené skupiny klientov

Úverový limit pre jednotlivých klientov predstavuje najvyššiu možnú čiastku úveru, ktorú banka poskytuje danému klientovi s prihliadaním na riziko, ktoré je spojené s týmto úverom. Spôsob stanovenia limitov sa v jednotlivých komerčných bankách môže odlišovať, avšak väčšina bánk pri ich stanovovaní prihliada na nasledujúce faktory:

- kvalita manažmentu klienta,
- finančná sila a stabilita klienta,
- aktíva klienta,
- perspektívy klienta,
- vzťah banky ku klientovi,
- cieľová klientela banky,
- pomer rizika a výnosu z daného obchodu⁸

Pri tvorbe limitov pre jednotlivých klientov a skupiny klientov musí banka rešpektovať hlavne kapitálové požiadavky na riziko úverovej angažovanosti určenej regulátorom.

Limity pre odvetvie

Banky stanovujú limity pre jednotlivé odvetvia pretože podniky a klienti podnikajúci v rovnakých odvetviach podliehajú rovnakým vplyvom. Pri stanovovaní týchto limitov sa analyzuje hlavne súčasný stav odvetvia, nadväznosť na hospodársky cyklus, nákladová štruktúra odvetvia, diverzifikácia odvetvia, životný cyklus odvetvia, povaha konkurencie, regulácia odvetvia, možnosti a trendy budúceho vývoja a pod.. Využívajú sa poznatky

⁸ PILCH, C. 2010. O riadení úverového rizika. In *Finančné trhy*, [online], 2010. Dostupné na internete: <http://www.derivat.sk/index.php?PageID=1768> ISSN 1336-5711

z vlastných odvetvových analýz alebo služby ratingových agentúr. Banky musia prihliadať aj na skutočnosť, že aj v nie príliš prosperujúcom odvetví možno nájsť silné ziskové podniky a naopak.

Limity pre krajiny

Takisto klienti z rovnakých krajín podliehajú obdobným vonkajším vplyvom a spadajú do rovnakej rizikovej kategórie, preto banky stanovujú limity celkovej úverovej angažovanosti pre klientov z jednej krajiny.

Pri stanovovaní týchto limitov musia banky posudzovať riziko danej krajiny, pričom tomuto riziku podliehajú banky poskytujúce služby nerezidentom resp. poskytujú služby v zahraničí. Cena úverov a úverové limity banky určujú hlavne na základe hodnotenia krajín ratingovými agentúrami alebo na základe vlastných bodových hodnotení. Manažment bánk na základe týchto hodnotení musí určiť, či bude daný štát schopný splácať svoje záväzky a či bude mať dostatok devízových prostriedkov, aby svoje záväzky mohol plniť taktiež súkromný sektor.

Pokračovanie.